

Acabada de sortir de l'infern en un viatge, no creia en la possibilitat de tornar a entrar-hi massa aviat, però m'equivocava. La meua memòria és encara incapaç de copsar quants esglaons cal baixar camí de l'infern. I no em referesc tan sols al que hom pugui infligir-se. O que el meu infern siguin els altres, com deia Jean Paul Sartre, el filòsof que va obtenir el Premi Nobel de Literatura i que es va negar a rebre'n els honors i la important quantitat de diners que l'acompanya per una actitud ètica elogiada. Estic pensant en aquell que bat un cop rere l'altre el mateix cel, la mateixa gent: els desgraciats del planeta. I no em val tampoc allò que diuen els entenimentats que carretegem el tros d'infern que nosaltres mateixos ordim. Que no estem pas optant a una plaça a oficial de jutjat per oposició.

Amb tot, ens han educat per creure-ho. Ens agradaria creure-ho i hi ha llibres que ho certifiquen. Si llegim, per exemple, la *Bíblia* —sobretot el Vell Testament— o les històries dels déus mitològics o les llegendes dels països que visitem, vénen pel cap baix a dir això. Com les nostres rondalles o les del veí o les de més enllà. L'heroi ho era perquè obeïa els déus; doncs, era bo. L'antiheroi ho era perquè no obeïa, així que se li venia l'infern al damunt.

Fins i tot alguna cosa de semblant he sentit a dir a gent que hom tindria per assenyada i culta, sobretot si és anglosaxona i neoliberal. Si un país no va endavant, no triguen a sortir-n'hi els experts en el tema: alguna responsabilitat —alguns en diuen «culpa»— deu tenir qui en paga les conseqüències, que sempre hi ha oportunitat d'aixecar el vol...

Però n'hi ha prou que viatges d'amagat dels circuits turístics perquè aquesta afirmació trontolli. Fa uns anys vaig visitar El Mozote, un poblet salvadoreny enmig de les muntanyes. Un vespre, durant la guerra civil, l'esquadró del coronel Monterrosa, un dels més sanguinaris de l'exèrcit del dictador —i del món podria jo afegir-hi—, enrabiada perquè no podia fer-se amb l'emissora de ràdio dels revolucionaris, va decidir d'assassinar-n'hi tots els habitants per donar una lliçó als rebels. N'hi ha proves i confirmades. Va treure tothom de casa i els va prometre que no passaria res. La població hi va confiar perquè eren de dretes. A continuació, va separar homes de dones i de criatures. Va agrupar els homes a la plaça, a les dones les dugué camí de la muntanya propera i la

xicalla al baptisteri de la minúscula església. Primer els tocà als homes, mentre les dones sentien els crits de dolor i terror que emetien. Fins que foren assassinats. Després, els tocà a elles: després de ser violades un cop rere l'altre, també foren assassinades. Mentrestant, les criatures sentien els crits de dolor i terror de les seues mares i germanes. Finalment, els tocà als menuts, però com als assassins ja no els hi quedaven bales, els penjaren vius, els ofegaren i els degollaren.

Gairebé trenta anys més tard encara vaig poder tastar-hi l'olor a mort. Quina era, exactament, la culpa que aquells camperols analfabets que mai no havien sortit del poble hi carretejaven per a merèixer aquell tracte? Uns quants catòlics en dirien que alguna cosa tindria a veure que fossen de confessió evangèlica (de dretes, per cert). I què contestarien els d'una confessió protestant?

Abans hi ha hagut Hiroshima i els camps de concentració dels nazis alemanys i dels comunistes soviètics. Després, Ruanda i la responsabilitat dels colonialistes francesos. Després hi ha... molt més. Quins pecats o quina culpa n'hi han tingut les víctimes?

Ara mateix, quina culpa i quins pecats tenen els més desvalguts del món —plantes, animals i persones— davant les catàstrofes naturals als que els ha abocat el col·lapse climàtic que hem provocat les societats riques i ocioses del món amb el nostre consumisme?